kronika

NADBISKUP STEPINAC U DUBROVNIKU 1941.

Uz izložbu u Hrvatskome kulturnom klubu 1–18. veljače 1993.[1]

Petar Marija RADELJ, Dubrovnik

Festa svetoga Vlaha tisućljetna je svečanost kojom Dubrovčani i Dubrovnik iskazuju svoju zahvalnost i poštovanje moćnome parcu-zaštitniku sebatskom biskupu i mučeniku Vlahu († 316). Za »krunu hrvatskih gradova«, kako Dubrovnik nazva Ivan Vidali, »dan ki dohodi jednom nami na godište« (Gundulić) bio je i jest vjerska svetkovina, državni blagdan i pučko slavlje.

U sjećanje suvremenika duboko se urezala festa 1941. kojom je jug Banovine nedvosmisleno progovorio hrvatski.[2] Da uzveliča svečanost svetoga Vlaha, stigao je u Dubrovnik 1. veljače 1941. parobrodom »Zagreb« mons. dr. *Alojzije Stepinac,* hrvatski metropolit i zagrebački nadbiskup, u pratnji svoga tajnika dr. *Franje Šepera.* S njim je doputovao ban Banovine Hrvatske dr. *Ivan Šubašić* s pratnjom i *Mihovil Vuković,* povjerenik Ispostave banske vlasti u Splitu. U hrvatsku Atenu još su hodočastili mostarski biskup mons. *Alojzije Mišić,* korčulanski opat mons. *Pero Kalogjera* te oko 450 Zagrepčana na čelu s gradonačelnikom *Matom Starčevićem.*

Radio-postaja Zagreb izravno je u čak četrnaest emisija prenosila cjelokupne svečanosti sv. Vlaha, počevši od dočeka, koncerata, otvorenja feste, Gradske knjiž-

---

[1] Božo Gjukić, tajnik dubrovačkog Foto kluba »Marin Getaldić«, i pisac ovih redaka priredili su još u prosincu 1990. dokumentarnu izložbu više od stotinu crno-bijelih fotografija Stepinčeva posjeta i feste sv. Vlaha 1941, koja je zbog rata u Zagrebu predstavljena tek 1993. Na izložbu su se osvrnuli Mira MARENIĆ-TOLJAN na *Drugom dnevniku HTV* i Olga VUJOVIĆ, na *Radio-Sljemenu,* 1. veljače 1993; Tanja BOŽIĆ, Godišnjica »Svetog Vlaha«, *Večernji list,* br. 10.573, 28. siječnja 1993, str. 8; Koktel uz Festu *Dubrovački vjesnik,* br. 2192, 30. siječnja 1993, str. 9; Mirjana ŠIGIR, Simbol hrvatskoga otpora, *Vjesnik,* br. 16291, 1. veljače 1993, str. 20; HINA, Festa svetoga Vlaha 1941, *Glas Slavonije,* br. 14.675, 3. veljače 1993, str. 16; Božo VODOPIJA, Dubrovačka izložba u Zagrebu, *Dubrovački vjesnik,* br. 2193, 5. veljače 1993, str. 16, te Josip ŠTILINOVIĆ, Festa s nadbiskupom Stepincem, *Glas Koncila,* br. 975, 14. veljače 1993, str. 7.

[2] Opširna izvješća donose: *Narodna svijest* (tjednik, Dubrovnik), XXIII/1941, br. 2–8; *List Dubrovačke biskupije* (mjesečnik, Dubrovnik), XLI/1941, br. 1–2; *Katolički list* (tjednik, Zagreb), XLII/1941, br. 6; *Hrvatski ilustrirani list Radio Zagreb* (Zagreb), II/1941, br. 9, te *L'Osservatore Romano* (dnevnik, Vatikan), br. 24.522, 2. II. 1941, str. 3. Uz to su kao izvori za ovaj članak poslužili ljetopisi i legende fotografija u fototeci dominikanskoga samostana i zborne crkve sv. Vlaha u Dubrovniku.

nice i Pomorskog muzeja do pontifikalne mise i procesije. Filmsko poduzeće »Zora« iz Zagreba snimalo je sve dijelove svečanosti. Nažalost, sav ovaj radiofonski i filmski materijal »sproveden« je nakon rata u beogradske arhive.

»Kruna naših nada, jedinstvo naših srdaca i snaga našega otpora«

Zajednički svečani doček nadbiskupa i bana priređen je navečer 1. veljače u Gružu i na Pilama. »Pucnjava mužara i lumbardijera najavila je dolazak broda »Zagreb«. Gruška obala plivala je u moru svjetla. Na Nuncijati, brdu iznad Gruža, nalazio se veliki plameni natpis: 'Dobro nam došao'. Nadbiskupa su pozdravili msgr. Frano Vučetić i don Niko Gjivanović, a bana predsjednik Kotarskog HSS-a Nikola Zec. Nakon toga svi gosti su se ukrcali u automobile i krenuli na Pile, gdje se okupilo nekoliko tisuća građana. Trubači sv. Vlaha, u svojim povijesnim odorama i sa srebrnim trubljama, prvi su odali počast visokim gostima s gradskih zidina nakon čega je počela pucnjava i zvonjava zvona. S Minčete je ispaljen na pozdrav 21 hitac. »Dubrovački gradonačelnik dr. *Josip Baljkas* u svom je pozdravnom govoru naglasio: »Vi nam, gospodine Bane, predstavljate simbol naših težnja kroz stoljeća, krunu naših nada, jedinstvo naših srdaca i snagu našega otpora.

Ova šačica ljudi koji su se već u VII. stoljeću nazivali imenom *Dubrovčani,* zbijeni na golој morskoj hridi pred otvorenom pučinom, opkolili su se tvrdim zidinama[3] kako bi u svim burama povijesnog zbivanja očuvali svoj zapadnokulturni i katolički karakter. A taj isti smjer kulturnoga razvoja imala je i Dalmatinska i Panonska Hrvatska. Dakle istim putovima kao i sudbina Splita, Šibenika, Senja, Zagreba, Varaždina i Osijeka i ostalih hrvatskih gradova – kročila je i sudbina Dubrovnika. To je bio povijesni hod hrvatskoga naroda, ujedinjenog istim težnjama na cijelom hrvatskom teritoriju i prožetog jednakom uljudbom...

Dubrovački pjesnik opat Mavro Vetranić već u XVI. st. upozoruje na hrvatsku kajkavsku književnost, te poziva sugrađane da posvete pozornost književnosti *'ondje, dokle god hrvatski jezik dolijeće',* a dubrovački pjesnik Dinko Zlatarić prevodi na naš jezik Sofoklovu 'Elektru' i na naslovnoj strani ovako veli: *'od mene u hrvatski jezik pretočena'.* Pokret narodnoga preporoda, koji je u XIX. st. zahvatio cijelu Dalmaciju, predvode skoro sami Dubrovčani. Tu je Niko Pucić, Miho Klaić, Gjuro Pulić, Pero Čingrija, Frano Supilo...

Gospodine Bane, sva slava dubrovačke prošlosti i sve žrtve prinešene na oltar drage nam Domovine sjedinjuju se sada u Vama, Banu ujedinjene Hrvatske. Pod pokroviteljstvom našega parca sv. Vlaha, pod Vašom mudrom upravom i zaštitom našega predsjednika dr. Mačeka, mi vedro gledamo u budućnost hrvatskoga naroda i napredak u svakom pravcu Dubrovnika i njegove okolice.

---

[3] Kao malu, ali zanimljivu digresiju navodim sadržaj jedne razglednice čiji mi je faksimil ustupio o. Šanjek: »Dragi g. doktore! Velika Vam hvala da ste me se uopće sjetili, a naročito da ste mi čestitali sv. Vlaha. Da, mi Dubrovčani djetinjskom ljubavi volimo našega sveca, jer je on nama ne samo zaštitnik ili, kako mi govorimo, parac našega grada, nego je sinteza njegove dične prošlosti, zašto mi ne možemo ni da pomislimo Dubrovnik bez sv. Vlaha a sv. Vlaha bez Dubrovnika. Kad bi nama sv. Vlaho mogao i htio da prosvijetli pamet i omekša srce i onima što vedre i oblače nad našom 'ujedinjenom i oslobogjenom domovinom' i nad našim 'troimenim narodom'! (Kako su lijepe te – fraze!) U to ime šaljem Vam od moje i ženine strane najsrdačnije pozdrave. U Zagrebu, 9. II. 1923. Vaš M(ilan) Rešetar.«

Bio Vam ugodan boravak u Gradu u kojem svaki kamen progovara o njegovoj slobodnoj prošlosti i koji je svoju slobodu najljubomornije čuvao preko tisuću godina!«

»Živio hrvatski metropolit!«

Hrvatskoga metropolita dr. Alojzija Stepinca gradonačelnik Baljkas pozdravio je ovim govorom:

»U času kad Vaša Preuzvišenost, gospodine Metropolite, stupa na dubrovačko tlo pozdravljam Vas u ime cijeloga dubrovačkog građanstva i želim vam najugodniji boravak među nama.

Dubrovnik, vjekovna tvrđava katoličanstva, osobiti miljenik papa, koji su ga štitili i pomagali i kojima Dubrovnik zahvaljuje svoju sigurnost primit će Vas s neizmjernim poštovanjem gledajući u Vama našega prvoga biskupa, svoga metropolita.

Naša je želja, preuzvišeni gospodine, da i u Vašemu srcu nađemo zaštitnika, te da zajedničkim naporima očuvamo velike moralne tekovine katoličkog i klasičnog Dubrovnika.

Zajedno s Vama vjerujemo u moć, snagu i napredak hrvatskoga naroda jedino ako ostane vjeran vjeri svojih otaca.

Srdačno Vam želim da u najljepšem raspoloženju provedete ove dane u Gradu svetoga Vlaha.

Živio hrvatski metropolit, preuzvišeni dr. Alozije Stepinac!«

Grad svetoga Vlaha u tom je času, izvješćuju očevici, davao veličanstvenu sliku. Visoki, stasiti standali (drveni stupovi) resili su čitav Stradun. Nad ulicama su stajali nadvijeni vijenci kojima su bili iskićeni i svi prozori privatnih kuća glavnih gradskih ulica. Svi dućani, privatne kuće, stanovi, balkoni urešeni hrvatskim i stjegovima sv. Vlaha, »stratama« (prozorskim sagovima) i lovor-vijencima. Glavne zgrade, ulice i spomenici, skupa sa zidinama osvijetljeni reflektorima. Preko Straduna bio je napravljen cvjetni sag; od vrha Straduna do stolne crkve pločnikom prosuto cvijeće, lovor i pelin. Nadbiskup i ban s pratnjom prošli su posipani cvijećem kroz razdragani špalir građana i seljaka u narodnim nošnjama.

Na ulazu u katedralu, nadbiskupa, bana i ostale hodočasnike dočekao je prepozit Stolnoga kaptola dum Ivo Božić. Uz brujanje orgulja i slavljenje zvona ispjevana je zahvalnica »Tebe Boga hvalimo«. Nakon ispjevane antifone Majci Božjoj, nadbiskup je podijelio blagoslov, a potom je odsjeo u nadbiskupskoj palači.

Navečer je u gradskom kazalištu u čast visokih gostiju priređena predstava: treći čin Vojnovićeva »Ekvinocija« i suita Gundulićeve »Dubravke« s Gotovčevom »Himnom slobodi«.

Stepinčev trijumfalan put po Boki

Na Svijećnicu, 2. veljače 1941. stigao je dr. Alojzije Stepinac, u pratnji svoga tajnika dr. Franje Šepera, iz Dubrovnika u Kotor da djelomično pribiva svečanostima sv. Tripuna, zaštitnika Kotora. Iz Dubrovnika se u 7.30 sati ujutro dovezao automobilom u *Herceg-Novi.* Župnik don Luka Janović »pozdravio ga je lijepim

rodoljubnim govorom, djeca su mu predala kitu cvijeća uz deklamaciju, zbor ispjevao dobrodošlicu...« U nadžupnoj crkvi sv. Jeronima nadbiskup je odslužio misu, a zatim pohodio Katolički dom, samostan sv. Antuna trećoredaca-glagoljaša i Djevojački zavod časnih sestara sv. Križa.

Svečano dočekan i u *Perastu* uputio se na otok-svetište *Gospe od Škrpjela* na čiji je žrtvenik položio darovane mu kite cvijeća. »Pregledao je sve znamenitosti, među kojima i mač Zrinskoga, što ga je ovaj osobno darovao Perašćanima nakon pobjede nad Turcima« Krasote ovoga svetišta Stepinca su se tako dojmile da se izrazio kako »ljepšega na svijetu nema«.

Iz Perasta je otišao u *Dobrotu* gdje se u crkvama sv. Staša i sv. Mateja »divio bogatim nakitima ovih crkava, gdje su i štionici i drške nebnice i antipendiji oltara sve od srebra – dokaz stare slave naše Boke«.

Oko 12.30 stigao je u *Kotor*. Tu su ga dočekali predstavnici državne i crkvene vlasti (na čelu s biskupom Butorcem), admiral i časnici Plemenitoga tijela Bokeljske mornarice te mnoštvo naroda. U ime Hrvata-katolika prvoga čovjeka Crkve u Hrvata pozdravio je sudac Tripo Petković, predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva »Nepredak«. On je, između ostalog, naglasio: »Kotor je svojom dugom poviješću i časnom tradicijom povezan uz Zapad. Mi puni pouzdanja vjerujemo da ćete Vi, Preuzvišeni, kao poglavica katolika u Hrvatskoj, biti najbolji tumač naših čežnja i naših želja.« Zborovođa *Hrvatske seoske glazbe iz Škaljara* Tripo Tomas predao je nadbiskupu svoju skladbu napisanu njemu u čast, a glazba je odsvirala, »što je doista ganulo hrvatskoga metropolita«. Nakon razgledanja relikvijara, muzeja Bokeljske mornarice i ručka u biskupskome dvoru, ugledni gost iz Zagreba obišao je crkve sv. Josipa i sv. Klare te zbornu crkvu sv. Marije, u kojoj se pomolio pred neraspadnutim tijelom blažene Ozane Kotorke (1493–1566), dominikanske isposnice.

U 16 sati admiral i časnici dopratili su nadbiskupa i biskupa do portala stolne crkve sv. Tripuna, gdje je mornarica zaigrala tradicionalno tripunsko kolo.

Na povratku Stepinac se uputio drugom stranom Bokokotorskoga zaljeva. Zaustavio se na *Mulu* pohodio crkvu i tijelo blaženoga Gracije, a u *Prčnju* je razgledao novu crkvu, građenu 100 godina, koja je pravi »fascimile« dubrovačke prvostolnice.

Kasno navečer nadbiskup se vratio u Dubrovnik. Dopisniku »Hrvatskoga glasa« dr. Alojzije Stepinac je izjavio: *»Svaki kamen Boke Kotorske dovoljno jasno pokazuje visoki kulturni nivo hrvatskoga življa, a ujedno je najbolji dokaz tko je zapravo autohtoni element Boke Kotorske. Svaka pojedina crkva predstavlja umjetnost za sebe, a onoj Gospe od Škrpjela nema ravne na svijetu.«*

Otvor feste

Početak glavnoga dijela feste svetoga Vlaha slijedio je prema utanačenom programu na Svijećnicu, 2. veljače u 14.30. Celebrant s tarace sv. Vlaha čita starinsku molitvu *»Laus«*[4] kako su je stoljećima čitali veliki admirali Republike, a nakon

[4] Pohvala (latinski »laus«) glasi: »U ime Presvetoga Trojstva: Oca, Sina i Duha Svetoga. U ime slavne Djevice Marije. U ime slavnoga svetoga Vlaha, našega Parca. U ime svijeh svetaca i svetica Božjih: život i pobjeda, mir i obilje ovom našem starodrevnom Gradu i zemlji dubrovačkoj! Da ih Bog spasi i uzdrži mnoga ljeta na moru i na suhu. Živio sveti Vlaho!«

toga, dok glazba intonira himnu svetoga Vlaha, festanjuli (svetkovnici) podižu na Orlandov stup svečev barjak. Za razliku od drugih godina, kad se podiže bijeli, mirnodopski stijeg sveca zaštitnika, god. 1941. (a to je samo dva mjeseca prije rata u nas) na Orlandu se zaviorio crveni, što je u doba Republike značio ratno stanje. Na to su zvukovi srebrnih fanfara Trubača svetoga Vlaha[5] s tarace palače Sponza navijestili Gradu da je započela festa, a njima su odgovorila zvona svih gradskih crkava i 21 hitac topova s Minčete i Lovrijenca.

U staro doba dolazilo je na dan sv. Vlaha pred Knežev dvor, gdje bi zasjeli Knez i Vijeće, dvanaest djevojčica, zvanih *»trznice«*, koje su obično radile na općinskoj peći. Nosile bi u ruci zastavu, a na njoj obješene dvije gostarice ulja i vina, dva kolača kruha i vijenac sočiva. Na glavi su nosile košić pun pogača i maslinovih grana, što je imalo značiti mir i obilje. Trznice su se očuvale do danas. Kad se podigao barjak na Orlandu, šest djevojčica, svaka u različitoj narodnoj nošnji hrvatskoga juga, donijele su u svečanoj povorci simbolične darove Grada svome parcu: kolačiće, smokve, vino, ulje, tamjan i par bijelih golubova. Za njima idu četiri mladića (»Zdura«) s debelim svijećama (»torčunima«). Celebrant blagoslivlja i prima darove te znakovito pušta bijele golubice na slobodu. Potom se svi nazočni odlaze »grličati« (blagosloviti grlo)[6] u zbornu crkvu sv. Vlaha.

Po starom običaju festanjuli su u 15.30 dijelili kruh siromasima. U 16.30 svečanu večernju u stolnoj crkvi predvodio je mostarski biskup Alojzije Mišić, a koralne začinke i psalme pjevao je zbor dominikanskih bogoslova.

»Dan ki dohodi jednom nami na godište« (Ivan Gundulić)

Zorom idućega jutra »lumbardijeri« (mužari) su najavili ponedjeljak, 3. veljače 1941. – blagdan svetoga Vlaha, biskupa i mučenika, zaštitnika Grada i Biskupije dubrovačke, dok su limene glazbe obilazile gradom na uranak. Iza noćne kiše vrijeme se počelo poboljšavati pa je u grad došlo mnogo puka iz okolice. Oko 8.30 na Pilama se odvijao jedan od najljepših prizora: barjaktari u narodnim nošnjama, pristigli s istočnih (Konavle, Župa) i zapadnih strana (Rijeka, Primorje, Jelenski otoci), naklonom i »izvijanjem« barjaka pozdravljaju Grad. Isto su ponovili i pred zbornom crkvom sv. Vlaha, gdje ih je dočekao nadbiskup Stepinac.

U 10 sati prvi čovjek Crkve u Hrvata predvodio je pontifikalnu misu u stolnoj crkvi Gospe Velike (katedrali). U svojoj propovijedi Stepinac je istaknuo:

»Tradicionalna vjekovna svečanost svetoga Vlaha, koja se svake godine na ovako svečan način slavi u našem starodrevnom Dubrovniku, mogla bi se površnom promatraču našega doba pričiniti kao nešto preživjelo, suvišno, neumjesno. Čovjek naime naših dana kao da ne pozna drugo nego ono što dohvati svojim tjelesnim osjetilima. Za njega je dobro samo ono što ulazi u usta. Za njega je lijepo samo ono što godi njegovim tjelesnim očima. Za njega je istinito samo ono što godi njegovim niskim strastima. Čovjek naših dana je poput leptira koji nemirno

[5] Ima ih četvoro, u crveno-srebrnim odijelima starinskoga kroja. Spomen je to na dvorsku glazbu Kneževa dvora. Na njihovim fanfarama lepršaju bijele zastavice s likom sv. Vlaha.

[6] Za grličanje svećenik prinese dvije blagoslovljene svijeće u obliku slova Y vjerniku ispod grla i izgovara molitvu: »Po zagovoru svetoga Vlaha, biskupa i mučenika : oslobodio te Bog bolesti grla i svakoga drugoga zla. U ime Oca, Sina i Duha Svetoga. Amen.«

vrluda od cvijeta do cvijeta, a da na koncu ostane praznih rukava. Čovjek duha ide dublje. On je poput pčele koja ide u dubinu cvijeta da izvadi iz njega ono što je najbolje i najslađe, istinsku hranu i istinski miris meda.

Za čovjeka duha, svetkovina svetoga Vlaha je ne samo simbol prošle slave i veličine grada Dubrovnika nego i živi izvor vaše životne snage kroz vjekove. I što je sveti apostol Pavao upravio na adresu svojih Filipljana, to možemo i mi reći vama, koji ni u ovim najžalosnijim danima ljudske povijesti niste mogli dopustiti da se prekine tradicija svetoga Vlaha: 'Uostalom, braćo, što je god istinito, što je god ugledno, što je god pravedno, što je god čisto, što je god milo, što je god slavno, ako je koja krepost i ako je koja pohvala, to mislite.' (Fil 4,9)

Svetkovanje dana svetoga Vlaha za vas je postulat katoličke istine, postulat pravde, postulat časti i ponosa.

Kakogod se naime redali događaji u svijetu, kakogod se mijenjali nazori čovječanstva, iznad svega stoji stalno i nepomično Stvoritelj svijeta. On se ne mijenja ni za režima demokracije niti za vrijeme diktature, ni za režima liberalizma niti za režima apsolutizma. Njegov režim, režim Boga Stvoritelja, izražen u dekalogu i evanđelju pristaje kao ni jedan drugi za sva vremena, za sve nacije, za sve prilike, za sve okolnosti. Najizrazitiji predstavnici toga Božjega režima jesu sveci, sveci poput svetoga Vlaha, zaštitnika vašega Grada. Pod blagotvornim se uplivom toga Božjega režima razvijala sva velika i slavna prošlost vašega Grada. U katoličkoj nauci, u Kristovom evanđelju, za koje je položio život sveti Vlaho, primali su svoju inspiraciju veliki pjesnici, učenjaci, umjetnici i pisci ovoga Grada. Nalazili su državničku mudrost veliki državnici starodrevne Dubrovačke Republike. Crpili su svoju snagu vrli pomorci i junaci minulih vjekova. Nalazili su svoju utjehu i zadovoljstvo duše marni poljodjelci i obrtnici. Ta se istina ne da oboriti praznim frazama sadašnjice ni nadoknaditi mizernim ljudskim reformama. To je potrebno istaknuti baš danas, kad se umjesto simbola Kristova križa, simbola ljubavi, pregaranja i žrtve nastoji postaviti simbol srpa i čekića koji je stvarno danas simbol mržnje, simbol krutog materijalizma. To je potrebno istaknuti baš danas, kad se jedinog istinitog Učitelja čovječanstva, Isusa Krista, nastoji nadomjestiti učiteljima i vođama koji su smrtnici od danas do sutra i koji ni sami često ne znaju što zapravo hoće, a kamoli da druge vode k sreći i miru. To je potrebno istaknuti baš danas, kad najdublji socijalni zakon, sadržan u dekalogu i evanđelju, nastoje nadomjestiti parolama koje lijepo zvuče, ali gorki plod donose.

Vas je tradicija svetoga Vlaha međutim toliko utvrdila u odluci da ustrajete u onom što ste vjekovima iskusili i spoznali kao dobro i spasonosno da vam je gotovo i suvišno dozivati u pamet onu mudru opomenu prorokovu: 'Interrogate de semitis antiquis! Pitajte za stare putove!' (Jr 6,16) Ti su putovi iskušani vjekovima i oni sigurno vode k cilju. Stari putovi, putovi Kristova evanđelja čiji je tako mio i drag predstavnik sveti Vlaho, pokazali su i dokazali da se samo njima sigurno ide k cilju, k privatnom i javnom blagostanju i dobru. Ima li ikoja druga snaga na ovoj zemlji da utvrdi čestiti obiteljski život kao što je snaga evanđelja? Ima li ikoja druga pedagogija na svijetu koja bi bila u stanju odgojiti u mladeži karaktere i ljude kao što je ona koja se bazira na evanđelju? Može li se uopće govoriti o idealima tamo gdje nema više kontakta s Kristom, neusporedivim idealom čovječanstva? A gdje nema više ideala, tamo je pad neminovan i katastrofa neizbježiva, jer ako je ono što čovjek ljubi ispod njega, onda se mora sagnuti i gmizati kao životinja čiji je ideal na zemlji, u zobi, slami i vodi. Ako je ono što ljubiš iznad tebe, onda ćeš se dizati poput orla u nebeske visine, sposoban prezri-

jeti sve što je nisko i ružno, pa i samu smrt kada to ustreba. Da nema istinskih ideala, nikad se ne bi bile našemu pjesniku-junaku izvile iz duše riječi – navik on živi, ki zgine pošteno!

Tradicija dakle svetoga Vlaha nije prazni simbol prošle slave i veličine Dubrovnika nego, kao što vi ispravno shvaćate, ona vas upućuje na životnu snagu katolicizma, koji je u stanju i danas kao i prije toliko vjekova učiniti sretnim ne samo vaš starodrevni Grad nego i čitav narod hrvatski koji se njime ponosi. Međutim, treba li da uprem na veći dokaz o toj životnoj snazi, nego li je sama ova sveta jubilarna godina koja pokazuje i dokazuje da ni patnje kroz trinaest stoljeća nisu u stanju slomiti naroda koji je svoju sudbinu vezao o pećinu Kristove Crkve.

Svetkovanje dana svetoga Vlaha za vas je postulat katoličke istine. Ali ono je istodobno i postulat pravde. Boga molimo, da odvrati od nas svako zlo i udijeli dobro za dušu i za tijelo. Svece molimo da kao prijatelji Božji budu naši zagovornici i posrednici kod Boga. Zato i upotrebljavamo dvije formule u molitvi. Bogu govorimo – smiluj nam se! Svecima govorimo – molite za nas! I mi vjerujemo, a ta se vjera nebrojeno puta odrazila u povijesti vašega Grada, da je sveti Vlaho bdio nad ovim Gradom i štitio ga svojom molitvom kod Boga. Onako kao što je Juda Makabejac gledao u duhu Jeremiju proroka i čuo glas – ovo je, koji se mnogo moli za narod i sveti Grad, Jeremija prorok! (II Mak 54,14), tako i mi, kao da gledamo tjelesnim očima, kako mučenik sveti Vlaho bdije nad ovim Gradom već stoljećima moleći mu blagoslov s neba. A zahvalnost dobročiniteljima je jedna od prvotnih čovjekovih dužnosti. Svaki dan stavlja zato Crkva svećeniku u usta riječi u prefaciji mise: 'Uistinu dostojno je i pravedno... da Ti uvijek i svugdje zahvaljujemo Gospodine sveti, Oče svemogući, vječni Bože!' Niti se je išto bojati kod toga što nam prigovaraju inovjerci da štovanjem svetaca umanjujemo dužno poštovanje Bogu. Ta mi znamo, da su svi od reda sveci majstorsko djelo Boga Stvoritelja. I kad slavimo djelo slavimo u prvom redu umjetnika, koji ga je stvorio. Vi ste dakle ispravno shvatili svoju dužnost prema patronu svoga Grada kad mu se nastojite svake godine, pa evo i u ovoj rekao bih najkobnijom u povijesti čovječanstva, javno zahvaliti za sve što je kroz duga stoljeća učinio za Dubrovnik.

Konačno, svetkovanje dana svetoga Vlaha za vas je postulat časti i ponosa! Živimo u doba kad su se u našem narodnom životu pojavili ljudi, ljudi ograničena uma i pokvarene volje, koji su mislili da treba uništiti stare vrijednosti i pokidati sve stare veze s prošlošću, i kulturne i prosvjetne i socijalne i vjerske, te dati hrvatskom narodnom životu neki posve novi pravac. Ljudi koji su nalazili najveću slast u tome da pljuju na Crkvu i Domovinu koja im je dala život i da izvrgnu ruglu sve što su im lijepa i dobra ostavili čestiti očevi i majke. Njih je dobro označio pjesnik riječima: 'I iz gnjijezda vlastitog gavrani već se dižu, da nam zemlju skvrne'. Ali ti isti, koji su se hvastali da će preporoditi i prosvijetliti narod svojim novim idejama koje su pobrali po tuđim bunjištima, umalo da nisu doveli do narodnog samoubojstva. Jer i ograničen čovjek mora vidjeti da ne može svršiti dobro onaj koji s prezirom prijeđe preko one Gospodinove: 'Poštuj oca i majku da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji!'

Ta misao lebdi pred Vašim očima i ona je pridonijela da niste nikada pali na lijepak novotarijama iza kojih se skriva grobna tama nego ste vječno čuvali baštinu i tradiciju svetoga Vlaha, tako bogatu i lijepu i zato vjerujemo, da će je i dalje pratiti blagoslov s neba!«

Pod žarom sunca od kog kamen gori (Jure Kaštelan)

Nakon pontifikalne euharistije, oko 11 sati uputio se iz stolne crkve veličanstveni ophod sa svetim moćima. Povorku otvara »Gundulićeva glazba« iz Dubrovnika. Za njom gradski barjaci s festanjulima na čelu. »Hrvatska glazba« iz Rijeke dubrovačke predvodi seoske barjake. Ispred križara i domagojevaca stupa »Glazba Malih križara«. »Hrvatska glazba« iz Tivta je ispred prvog dijela počasnih vojnih postrojbi.

S upaljenom svijećom, kao nekoć knez Dubrovačke Republike, nadbiskupa je pratio ban Hrvatske, a biskupa gradonačelnik. Neposredno pred nadbiskupskim križem išla je banova pratnja, odjelni predstojnici i povjerenik Ispostave u Splitu. Glavu svetoga Vlaha na zlatnome pladnju nosio je nadbiskup Stepinac, grlenu kost biskup Mišić, a ostale moći mitronosni opati i svećenici. Na začelju, iza nebnice s Pelenicom kroči časnički zbor na čelu s mjesnim zapovjednikom.

Idući od stolne crkve Ulicom od puča do Velike Onofrijeve česme, ophod se u potpunosti razvija Stradunom. Procesija dosiže vrhunac prije povratka u katedralu, prolazeći kroz zbornu crkvu svetoga Vlaha. Barjaci se klanjaju svečevom kipu na glavnom žrtveniku. Nadbiskup odloži glavu, pokadi je i zapjeva »Tebe Boga hvalimo«. Čudesan je to i vjekovan spoj nebeske i zemaljske Crkve dubrovačke.

Apostolskim blagoslovom i trostrukom počasnom paljbom, procesija je završila oko 13 sati. U ophodu su sudjelovale četiri glazbe (»Gundulićeva glazba« Dubronik, »Glazba Malih križara«, »Hrvatska glazba« iz Tivta, Boka Kotorska i »Hrvatska glazba« iz Rijeke dubrovačke), 57 barjaka, mnoštvo Župljana i Konavljana u bogatim narodnim nošnjama i dva odreda pješaštva.

Popodne u 14.30 odigrana je uobičajena javna tombula. U 16.30 barjaci pozdravljaju nadbiskupa na prozoru nadbiskupske palače, općinsku vijećnicu i svečev hram te idu na Pile, gdje se seoski barjaktari opraštaju izvijanjem barjaka i pucnjavom trombuna. Navečer u 19.30 priređen je spektakularan vatromet.

I na ovu festu sebatskoga mučenika, patrona (branitelja) i parca (zaštitnika), koja je kao i stoljećima prije bila državni praznik, vjerski blagdan i pučka svečanost, mogu se primjeniti riječi pjesnika i gospara Iva Vojnovića: »Hvala Ti, sveti Vlaho, što si i ove godine učinio Tvoje 'famozno' Čudo od Čudesa... Ti, Sveče naš, svake godine, molili Te ili ne molili Te mi, rastopiš dubrovačko smrznuto srce u Gradu od kamena. A Ti znaš najbolje, Sveti Vlaho, što to hoće rijet biti od kamena dok ti srce još živo u grudima tuče. Jer nije ni jedno, ni dva, ni deset ni sto godišta, već je nebrojeni niz vjekova proteklo, otkad uspravan, tvrd, neslomivih koljena stražariš na gradskijem mirima motreći sve dobro a praštajući možda i odviše i sve zlo. Hvala ti, Sveti Vlaho!«[7]

U utorak, 4. veljače ban Šubašić posjetio je Konavle dočekan najsvečanije u Grudi. Istoga dana, nadbiskup Stepinac je u Dubrovniku, među ostalim, pohodio dominikanski samostan, samostan Male braće i gradonačelnika, a zatim je u nadbiskupskoj palači primio časne sestre i štićenike Dječjega zakloništa. Malena djeca pozdavila su ga govorom i zapjevali mu »Ljubimo te naša diko«, a nadbiskup je svakoga mališana obdario sličicama i molitvenikom te predao Zakloništu tisuću dinara na dar.

U srijedu, 5. veljače nadbiskup i ban su skupa otputovali parobrodom »Zagreb« do Splita i dalje željeznicom do Zagreba.

[7] Trpimir MACAN, Ivo Vojnović i Vlasići, *Dubrovački horizonti*, II (1970) 3, str. 21–22.

Fototeka dominikanskoga samostana u Dubrovniku
Dubrovnik, 3. veljače 1941.
Hrvatski metropolit dr. Alojzije Stepinac u svečanom mimohodu gradskim ulicama nosi moći glave svetoga Vlaha, biskupa i mučenika.
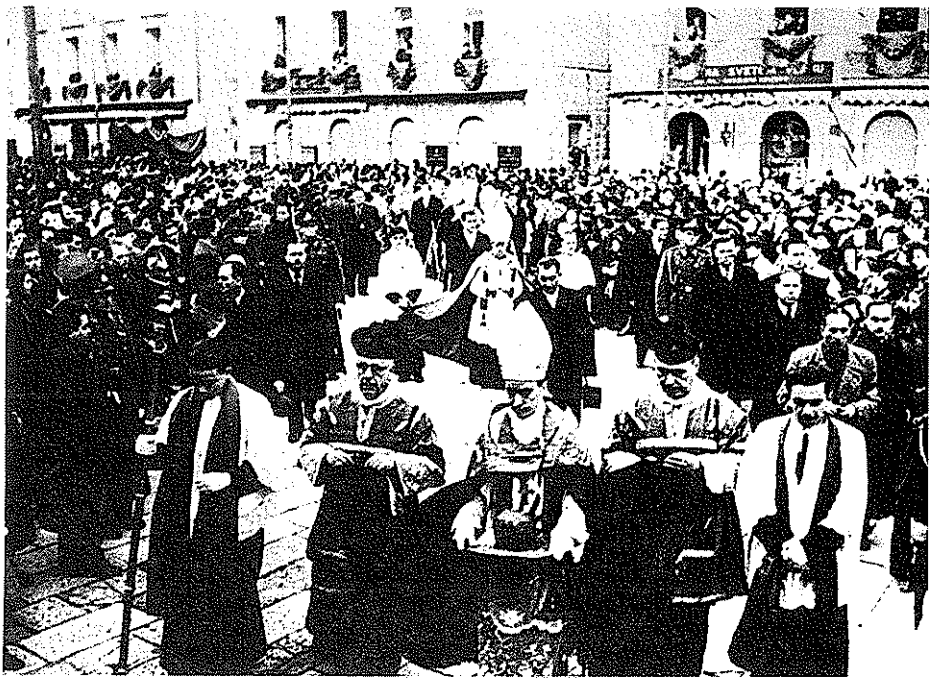
Na Stradunu, 3. veljače 1941. nadbiskup Stepinac s glavom sv. Vlaha. U njegovoj pratnji kanonici don Dušan Mičić (lijevo) i don Niko Gjivanović (desno). U pozadini s torčunom ban Banovine Hrvatske Ivan Šubašić.